

В. Ф. Антипенко,
доктор юридичних наук,
К. А. Важна,
аспірант

ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ БОРотьБИ ЗІ ЗЛОЧИНОМ АГРЕСІЇ

Розкривається недостатня дієвість сучасних міжнародно-правових механізмів із протидії злочину агресії та необхідність удосконалення цих механізмів або створення нових. Автор наводить аргументи на користь того, що інститут кримінальної відповідальності держави може стати ефективним міжнародно-правовим механізмом боротьби зі злочином агресії та іншими міжнародними злочинами.

Ключові слова: агресія, міжнародний злочин, міжнародно-правові механізми боротьби з міжнародними злочинами, кримінальна відповідальність держави.

Згідно діючого міжнародного права агресія, яка становить найбільшу загрозу для міжнародного миру та безпеки, визнана найтяжчим правопорушенням або найбільш серйозним міжнародним злочином. Юристи-міжнародники справедливо відносять норми, які забороняють агресію, до імперативних норм сучасного загального міжнародного права, відхилення від яких неприпустиме. Для агресії характерний підвищений рівень суспільної небезпеки, який виявляється в першу чергу у величезному матеріальному і нематеріальному збитку, який вона породжує. Ця суспільна небезпека у нормативному відношенні знаходить своє вираження і в режимі відповідальності за агресію [1, с. 79; 2, с. 285].

Не зважаючи на наявність створених міжнародно-правових механізмів боротьби із злочином агресії та великого об'єму нормативно-правового матеріалу із вказаної проблематики, зробленого не завжди достатньо для превенції агресії та боротьби з нею. Саме тому актуальним є питання удосконалення діючих та створення нових ефективних міжнародно-правових механізмів боротьби із злочином агресії. Перспективним напрямом у вказаному контексті є розробка та створення інституту кримінальної відповідальності держави (далі – КВД) за вчинення міжнародних злочинів, у т. ч. за злочин агресії.

Питання кримінальної відповідальності держави і ефективності інституту КВД у боротьбі з агресією та щодо її превенції розробляли такі зарубіжні вчені як (в алфавітному порядку) Р.

Аго, М. Ш. Бассіоні, Дж. Гінзбургс, Г. Доннедьє де Вабр, Ф. Малесян, В. Пелла та багато інших фахівців. У вітчизняній доктрині вказану проблематику досліджували (в алфавітному порядку) В. Ф. Антипенко, І. П. Бліщенко, В. А. Василенко, Н. А. Зелінська, І. І. Лукашук, Ю. В. Манійчук, І. В. Фісенко та ін.

Завданням даної наукової статті є з'ясування можливості застосування та ефективності інституту кримінальної відповідальності держави (як перспективного міжнародно-правового механізму у боротьбі з міжнародними злочинами) у боротьбі із злочином агресії у сучасних умовах глобалізації світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У XIX і на початку XX століття, війна вважалася законним інструментом політики. Рішення щодо війни не підлягало юридичному або навіть судовому контролю. Необмежене право держав на війну вперше було поставлено під сумнів під час Гаазьких мирних конференцій 1899 і 1907 років. З цього часу ситуація почала змінюватися, було зроблено багато спроб заборони війни за допомогою міжнародного права. Проте, документи, які містили норми щодо агресії, або не встановлювали її чіткої та повної заборони, або носили характер *soft law*, або так і не змогли набрати чинності з певних причин.

Лише у 1928 році був прийнятий Паризький пакт (Пакт Бріана-Келлога), який заборонив війну як знаряддя національної політики [2, с. 286]. Це був перший багатосторонній договір про відмову від агресивної війни, учасниками якого стала переважна більшість держав і завдя-

ки якому в міжнародному праві виникла універсальна норма, яка замінила «право на війну» принципом заборони агресивної війни [3, с. 83]. Згідно статті 1 Пакту Договірні сторони «засуджують звернення до війни для врегулювання міжнародних суперечок і відмовляються від такої в ролі знаряддя національної політики у своїх взаємних відносинах» [1, с. 81]. До 1939 року, 63 з 67 країн світу ратифікували Пакт Бріана-Келлога, надаючи йому майже універсальний характер [4, с. 4].

Після Другої світової війни, заборона агресії була значно розширена у Статуті ООН. Статут ООН відійшов від традиційної концепції війни, яка залишала можливості для зловживань з боку держав. У статті 2 (4), Статут забороняє «погрозу силою або її застосування як проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави, або яким-небудь іншим чином, несумісним з цілями Об'єднаних Націй». Є два винятки з цієї заборони: право на самооборону від збройного нападу, що регулюється статтею 51 Статуту ООН, та військові заходи за санкцією Ради Безпеки на підставі глави VII Статуту ООН у разі загрози миру, порушення миру або акту агресії (ст. 39) [4, с. 7].

Сучасне визначення агресії викладене у Резолюції ГА ООН № 3314 1974 року та Статуті Міжнародного кримінального суду (Римському Статуті) 1998 року. У пункті 2 статті 8 bis Римського Статуту висвітлено зміст поняття «акт агресії» та наведено перелік діянь, які кваліфікуються як акт агресії. Потрібно зазначити, що визначення «акту агресії», яке міститься у Римському статуті (п. 2 ст. 8 bis) є аналогічним (практично дослівним) визначенню «агресії», прийнятому Резолюцією ГА ООН № 3314. Перелік діянь, що кваліфікуються як акти агресії згідно пункту 2 статті 8 bis Статуту МКС, також є аналогічним переліку актів агресії, який міститься у Визначенні агресії (стаття 3), прийнятому Резолюцією № 3314 [5; 41].

Так, агресією є застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності або політичної незалежності іншої держави, або яким-небудь іншим чином, несумісним із Статутом Організації Об'єднаних Націй. Застосування збройної сили державою першою в порушення Статуту є *prima facie* свідченням акту агресії.

В якості акту агресії (агресії) згідно Статуту 1998 року та Резолюції 1974 року незалежно від оголошення війни будуть кваліфікуватися: а) вторгнення або напад збройних сил держави на територію іншої держави або будь-яка військова окупація, який би тимчасовий характер вона не носила, яка є результатом такого вторгнення або нападу, або будь-яка анексія території іншої держави або її частини із застосуванням сили; б) бомбардування збройними силами держави території іншої держави або застосування будь-якої зброї державою проти території іншої держави; с) блокада портів або берегів держави збройними силами іншої держави; d) напад збройними силами держави на сухопутні, морські чи повітряні сили, або морські і повітряні флоти іншої держави; е) застосування збройних сил однієї держави, що знаходяться на території іншої держави за згодою з приймаючою державою, в порушення умов, передбачених в угоді, або будь-яке продовження їх перебування на такій території після припинення дії угоди; f) дія держави, яка дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження іншої держави, використовувалася цією іншою державою для здійснення акту агресії проти третьої держави; g) засилання державою або від імені держави збройних банд, груп, іррегулярних сил або найманців, які здійснюють акти застосування збройної сили проти іншої держави, які носять настільки серйозний характер, що це рівнозначно переліченим вище актам, або її значну участь у них [6; 7].

Основними діючими міжнародно-правовими механізмами боротьби з міжнародними злочинами, у т. ч. із злочином агресії, на сьогодні є Рада Безпеки ООН, Міжнародний Суд ООН та Міжнародний кримінальний суд. Проте, діяльність вказаних інституцій не завжди є достатньо ефективною у боротьбі з агресією та її превенції, як цього вимагають обставини та виклики сьогодення.

У величезному значенні діяльності Ради Безпеки ООН з підтримання міжнародного миру та безпеки не виникає сумнівів. Проте, на думку багатьох вчених, зокрема, І. І. Лукашука, І. П. Бліщенко, у певних випадках рішення РБ можуть мати політичне забарвлення. Не варто забувати також, що при винесенні рішень Радою Безпеки велику роль відіграють погляди та інтереси постійних членів, які мають право вето. Це наводить на думку, що РБ ООН може бути не в

зможі винести справедливі рішення про прийняття санкцій щодо держави, яка є постійним членом Ради Безпеки. Хоча історії відомі випадки накладення санкцій Радою Безпеки за міжнародні злочини, все ж цей орган є політичним, а не судовим [8, с. 258; 9, с. 64].

Необхідною умовою для прийняття до розгляду справи Міжнародним Судом ООН є згода держави, яка має бути стороною в суді. З цього випливає, що Суд не зможе розглядати справу і виносити рішення щодо держави, яка скоїла міжнародний злочин, без її на те згоди (ст. 36) [10]. До того ж, юрисдикція Суду не поширюється на держави, які не є членами ООН, за винятком випадків, коли ці держави дадуть згоду на юрисдикцію і зроблять певні внески на витрати Суду (ст. 35.2). У літературі наводяться випадки [8, с. 258-259], коли МС ООН приймав рішення щодо ситуацій наявності вчинення державою міжнародного злочину, проте на сьогодні ці випадки скоріше є винятками.

Щодо Міжнародного кримінального суду, то у тексті Римського статуту, прийнятому 1998 року, у пункті 1(d) статті 5 передбачалося, що Суд володіє юрисдикцією у відношенні злочину агресії, проте, у пункті 2 цієї ж статті на той час зазначалося, що Суд може здійснювати юрисдикцію щодо цього злочину лише після того, як визначення поняття агресії буде прийняте і внесене до Статуту МКС. Лише 11 липня 2010 року Комісією з огляду консенсусом була прийнята Резолюція RC/Res.6, якою до Статуту Міжнародного кримінального суду шляхом внесення поправок було прийняте визначення поняття злочину агресії (ст. 8 bis).

Прийняття визначення агресії до Статуту МКС поза сумнівами є величезним кроком вперед на шляху до зміцнення міжнародного миру та безпеки. Проте, за вчинення агресії (як і інших міжнародних злочинів) Міжнародний кримінальний суд може призначати покарання тільки у відношенні фізичних осіб, і не може приймати міри щодо злочинної держави-агресора в цілому.

Так, пункт 1 статті 8 bis Римського статуту встановлює, що «злочин агресії» для цілей Статуту означає «планування, підготовку, ініціювання або здійснення особою, яка в змозі фактично здійснювати керівництво або контроль за політичними або військовими діями держави, акту агресії, який в силу свого характеру,

серйозності і масштабів є грубим порушенням Статуту ООН» [5]. То ж за злочин всієї держави, народ якої брав участь у заборонених діях, що склали злочин агресії, та міг із злочину агресії отримувати додаткові вигоди та переваги (особливо це стосується правлячого класу), відповідальність несе одна чи декілька осіб.

Іншим негативним фактором є те, що Суд не має юрисдикційних повноважень щодо злочинів агресії, вчинених громадянами держав-неучасниць Статуту або на їх територіях. Суд також не може здійснювати юрисдикцію щодо акту агресії, який був вчинений державою-учасницею, якщо ця держава заявила про невідання такої юрисдикції шляхом надсилання відповідної заяви Секретарю. У Римському статуті також зазначається, що Суд може здійснювати юрисдикцію лише щодо злочинів агресії, вчинених через один рік після ратифікації або прийняття поправок щодо агресії (прийнятих Резолюцією RC/Res.6) тридцятьма державами-учасницями Статуту [5; 7]. Висвітлені аспекти дещо послаблюють можливості МКС і міжнародного права в цілому у боротьбі із злочином агресії.

Інститут кримінальної відповідальності держави своєю зобов'язувальною сутністю поглинає зазначені «координаційні» характеристики міжнародного права. Тому ідеї прихильників концепції КВД щодо створення спеціального судового органу, який би вирішував справи щодо відповідальності держав за міжнародні злочини, видаються, як мінімум, доречними.

Широко поширеним у доктрині міжнародного права є науковий напрям, який визнає кримінальний характер відповідальності держав за міжнародні злочини. Основоположником вказаного напрямку справедливо вважають румунського юриста-міжнародника Веспасіана В. Пеллу, який виклав цілісну концепцію кримінальної відповідальності держав у своїй праці ще у 1925 році. На думку вченого, кримінальна відповідальність держав вже існує в МП і повне визнання цього нового виду відповідальності могло б мати велике значення для підвищення ефективності міжнародного права [11, с. 353; 3, с. 83; 8, с. 242-243].

Серед розробників та представників концепції КВД потрібно назвати імена, зокрема, таких відомих фахівців з міжнародного права (у алфавітному порядку): Р. Аго, А. Бустаманте, Дж. Гінзбург, Г. Доннедьє де Вабр, Ж. Дюма, Л. Ле-Фюр, Ф. Малесян, К. Сальданья та інші.

Прихильники кримінальної відповідальності держави дотримуються позиції, згідно якої відповідальність за вчинення міжнародних злочинів за об'ємом, формами і режимом її реалізації повинна відрізнятися від відповідальності за ординарні порушення МП: відповідальність за міжнародні злочини повинна встановлювати тяжчі негативні наслідки для держави-правопорушниці; метою кримінальної відповідальності держави є не лише повне відшкодування завданих збитків, а й потерпання негативних наслідків нематеріального характеру, що йде від усієї спільноти держав; превенція від повторного вчинення такого міжнародного злочину тією ж державою (а також іншими); допускається можливість (для вказаних цілей) правомірного обмеження суверенітету та міжнародної правосуб'єктності злочинної держави.

Аналогічні погляди підтримуються широким колом фахівців з міжнародного права, які, проте, заперечують кримінальний характер такої відповідальності називаючи її міжнародно-правовою або уникають відповіді на це питання. Представники вітчизняної міжнародно-правової науки у переважній більшості займають проміжну позицію, одночасно підтримуючи погляди, аналогічні позиції прихильників КВД [12, с. 15-20; 9, с. 45].

Кримінальний характер відповідальності держави за міжнародні злочини визнається сучасним представником української міжнародно-правової науки В. Ф. Антипенком. Вчений обґрунтував доцільність і довів можливість понесення відповідальності державою за вчинення міжнародного злочину тероризм [13, с. 330-340, 356, 361-367; 14, с. 215-224].

До форм кримінальної відповідальності держав В. Пелла та інші прихильники КВД відносять: 1) дипломатичні (попередження, розрив дипломатичних і консульських відносин і т. д.); 2) юридичні (накладення секвестру на майно громадян держави та ін.); 3) економічні (блокада, ембарго і т. д.); 4) інші (осуд, штраф, позбавлення права представництва у міжнародній організації на певний час, повна або часткова окупація території держави, позбавлення незалежності тощо) [9, с. 48; 11, с. 355; 15].

Крім того, у «Плані міжнародного кримінального кодексу» В. Пелли передбачаються міри безпеки, які можуть прийматися стосовно держави, яка скоїла злочин, а саме: зруйнування стратегічних залізничних доріг та укріплень; заборона військового виробництва; конфіскація

озброєнь; обмеження розміру військових сил; повне роззброєння, установлення на території держави демілітаризованих зон і встановлення контролю над ними; розміщення в різних точках території держави військових об'єднань у цілях контролю [11, с. 355].

Як підтверджується в доктрині, у міжнародній практиці вже використовувалися міри покарання, наведені в переліку В. Пелли [8, с. 258].

Зокрема, після Другої світової війни за злочин агресії до Німеччини були застосовані наступні міри: тимчасове обмеження суверенітету, окупація території, позбавлення частини території (Східної Пруссії, Сілезії, Ельзасу, Судетської області та ін. територій), демілітаризація і заборона утримання збройних сил або певних їх родів, обмеження судової юрисдикції, демократизація законів, взяття союзниками на себе верховної влади, контроль над економікою, розпуск фашистських організацій, використання праці німецького народу, переселення німецького народу до Німеччини та ін. На Кримській і Постдамській конференціях 1945 року було визначено суму репарацій, які повинна була виплатити Німеччина в грошовому еквіваленті (наприклад, для СРСР Німеччина повинна була виплатити 10 млрд. американських доларів і таку ж суму для західних держав), промисловим обладнанням. Західним державам також була виплачена компенсація німецькими патентами, обладнанням, сировиною, були вилучені золото, історико-культурні запаси [12, с. 75-84].

У Потсдамських угодах 1945 року міститься таке положення: «Німеччину треба змусити компенсувати якомога більшою мірою збиток і страждання, які вона завдала Об'єднаним Націям і за які німецький народ не може уникнути відповідальності» [8, с. 259-261].

Прихильники КВД використовують різноманітні елементи інституту відповідальності для виділення відповідальності саме за злочини: підкреслення суто примусового характеру такої відповідальності, що практично виключає можливість згоди злочинної держави на її реалізацію; акцент на процедурі прийняття рішення стосовно такої держави і на органі, уповноваженому приймати такі рішення, а саме спеціальному судовому органі; на важливості прийняття міжнародного кримінального кодексу, який відповідно до традиційної доктрини кримінального права, є єдиним джерелом для визначення кримінальної відповідальності [16, с. 135]. Ос-

новним завданням мір покарання за міжнародні злочини є не тільки відшкодування завданих збитків у найбільш повному обсязі, а й створення умов шляхом вживання спеціальних дій для недопущення здійснення міжнародного злочину в майбутньому, тобто превенція. Така подвійність характеру наслідків вчинення міжнародних злочинів знаходить майже загальне визнання [6, с. 53].

Представники концепції кримінальної відповідальності держави вважають, що окрім індивідів та злочинних організацій відповідальність за вчинення міжнародних злочинів повинен нести народ держави-порушниці (винятками можуть бути, наприклад, ситуації наявності тоталітарного режиму або ситуації застосування насильства державою проти власного народу). Це зумовлюється і пояснюється тим, що у демократичних державах народ бере безпосередню участь у формуванні публічної влади голосуючи, обираючи та підтримуючи певні напрями політики цієї влади та способи її втілення. Вважається, що народ у такій державі має можливості запобігти порушенню. Вказаний підхід до відповідальності народу, на думку представників концепції КВД, слугуватиме стримуючим чинником для ініціаторів злочину і спонукальним чинником для народу вжити заходів для попередження злочину [9, с. 46-47; 15].

Вчинення міжнародних злочинів, які є найсерйознішими порушеннями зобов'язань за міжнародним правом, зачіпають інтереси всього міжнародного співтовариства в цілому і створюють загрозу міжнародному миру та безпеці, виходячи з їх сутності, характеру, тяжкості і масштабів, не можливе без участі – прямої або непрямой – держави (або групи держав). Як вказує В. Ф. Антипенко, особистість злочинця у міжнародному праві утворює складний правовий інститут, зміст якого складає міжнародна правосуб'єктність держави, її суб'єктність за кваліфікованими складами міжнародних злочинів, що сполучується із суб'єктністю фізичних осіб, які її представляють у міжнародних відносинах. Вчений зазначає, що держава, як уособлення цілісності свого народу, керується своїми інтересами і функціонує в умовах впливу геополітичних, геоекономічних, цивілізаційно-культурних і інших глобальних факторів [14, с. 23-39].

Такі міжнародні злочини як, наприклад, агресія, не могли б мати місця без участі держави

або держав, без їх спланованих дій та вираженої волі й умислу на здійснення певних діянь і досягнення конкретних цілей. Для реалізації агресії необхідне залучення збройних сил як мінімум однієї держави, які повинні знаходитись і діяти під централізованим організованим командуванням цієї держави (в обличчі відповідних органів публічної влади). Отже, вчинення агресії неможливе без залучення практично всього державного апарату, і, таким чином, суспільства держави у цілому, зважаючи на сучасні механізми представництва влади. Крім того, діяння, які складають і спричиняють злочин агресії, визначаються і підтримуються державною політикою, яка відповідає стратегічним цілям зовнішньої політики та геополітики цієї держави.

На думку Ю. А. Решетова, агресія, як міжнародний злочин особливо небезпечного характеру, що характеризується широкими масштабами і підвищеним рівнем суспільної небезпеки, передбачає винний умисел держави-агресора. Агресія – не результат ексцесів чи недогляду якихось посадових осіб, а наслідок продуманої і спланованої агресивної політики [1, с. 85-88].

При прийнятті поправок до Римського статуту Конференцією з огляду у Додатку III до Резолюції RC/Res.6 було зазначено, що «агресія є найсерйознішою і найнебезпечнішою формою незаконного застосування сили». Конференцією також було вказано, що встановлення вчинення акту агресії вимагає розгляду всіх обставин у кожному конкретному випадку, включаючи тяжкість відповідних актів і їх наслідки, у відповідності із Статутом ООН.

МКС може виносити рішення лише у відношенні фізичних осіб і для цілей Статуту у ньому щодо злочину агресії вказано, що порушник є фізичною особою. Проте, у Статуті також зазначається, що при здійсненні акту агресії збройні сили «застосовуються» державою (пункт 2 статті 8 bis) [7].

Відповідальність за агресію (її підготовку, розв'язання та ведення) включає далекосяжні військові та політичні обмеження, які мають характер тимчасового обмеження суверенітету, повне або часткове роззброєння, демілітаризацію, ліквідацію військового потенціалу та інші заходи, які в доктрині міжнародного права широко прийнято відносити до таких форм відповідальності держави як надзвичайна репарація та надзвичайна сатисфакція [12, с. 74, 81]. Зага-

льновизнаним є також положення про те, що суб'єктами агресії як міжнародного злочину є як держави, так і фізичні особи [1, с. 88].

Враховуючи вищевисвітлене, доцільним видається створення запропонованого у межах концепції КВД міжнародного судового органу із спеціальною юрисдикцією (який би володів повноваженнями винесення рішень і встановлення відповідальності держав за вчинення ними міжнародних злочинів, у т. ч. злочину агресії), а також прийняття міжнародного кримінального кодексу з переліком заборонених діянь та форм і мір відповідальності за них, на основі якого (кодексу) вищеописаний суд здійснював би свою юрисдикцію.

Виходячи з вищевикладеного можна зробити висновки, що створені на сьогодні й діючі міжнародно-правові механізми боротьби і превенції агресії та інших міжнародних злочинів не завжди є достатньо ефективними. Тому важливим є завдання удосконалення діючих та створення нових таких міжнародно-правових механізмів. Перспективним у вказаному контексті є створення інституту кримінальної відповідальності держави, зважаючи на інтернаціоналізацію міжнародного життя і суперечливий процес зростання, з одного боку, його демократизації, а з іншого – конфліктності.

Аналіз міжнародної практики показує, що, практично, режим і міри відповідальності, передбачені концепцією КВД, неодноразово застосовувалися у міжнародних відносинах і не суперечать міжнародному праву. Створення інституту кримінальної відповідальності держави сприятиме систематизації та упорядкуванню міжнародно-правових норм та міжнародної практики щодо відповідальності держав за міжнародні злочини, що у свою чергу сприятиме забезпеченню справедливості і співмірності при встановленні відповідальності держав за злочин агресії (й інші міжнародні злочини) та підвищенню ефективності міжнародного права у підтриманні міжнародного миру й безпеки.

Література

1. Решетов Ю. А. Борьба с международными преступлениями против мира и безопасности / Ю. А. Решетов. – М.: Международные отношения, 1983. – 224 с.
2. Лукашук И. И. Международное право. Особенная часть: [учеб. для студентов юрид. фак. и вузов] / И. И. Лукашук. – М.: Волтерс Клувер, 2005. – 544 с.

3. Зелинская Н. А. Международные преступления и международная преступность / Н. А. Зелинская. – Одесса: Юридическая литература, 2006. – 568 с.

4. Gerhard Werle. The Crime of Aggression between International and Domestic Criminal Law [Electronic resource] / Gerhard Werle // Conference Draft Paper. – Toledo, Spain, 2007. – 23 p. // International society of social defence and humane criminal policy. – Access mode:

<http://www.defensesociale.org/xvcongreso/ponecias/GerhardWerle.pdf>

5. Резолюция RC/Res.6 «Преступление агрессии» от 11 июня 2010 года [Электронный ресурс] // Официальный сайт Международного уголовного суда. – Режим доступа: http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/Resolutions/RC-Res.6-RUS.pdf

6. *Определение агрессии*: Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН № 3314 (XXIX) от 14 декабря 1974 года [Электронный ресурс] // Официальный сайт ООН. – Режим доступа: <http://www.un.org/russian/document/convents/aggression.htm>

7. Rome Statute of the International Criminal Court, 17 July 1998 [Electronic resource] // The official site of the International Criminal Court. – Access mode: <http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/ADD16852-AEE9-4757-ABE7-9CDC7CF02886/283503/RomeStatutEng1.pdf>

8. Лукашук И. И. Право международной ответственности / И. И. Лукашук. – М.: Волтерс Клувер, 2004. – 432 с.

9. Блищенко И. П. Международный уголовный суд / И. П. Блищенко, И. В. Фисенко. – М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1998. – 293 с.

10. *Статут Міжнародного Суду* ООН 1945 року [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу:

http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=2&nreg=995_010

11. Тункин Г. И. Теория международного права / Г. И. Тункин. – М.: Издательство «Зерцало», 2000. – 416 с.

12. Манийчук Ю. В. Последствия международного правонарушения / Ю. В. Манийчук. – Киев: Вища школа, 1987. – 147 с.

13. Антипенко В. Ф. Теории мирового развития и антитеррористическое право. Логика сопрягаемости / В. Ф. Антипенко. – К., 2007. – 400 с.

14. Антипенко В. Ф. Международная криминология: опыт исследования терроризма / В.

Ф. Антипенко. – Saarbuckten, Deutschland: Lap Lambert Academic Publishing GmbH & Co. KG, 2012. – 379 с.

15. *Фисенко И. В.* Ответственность государств за международные преступления [Электронный ресурс] / И. В. Фисенко // Белорусский журнал международного права и международных отношений. – 1998. – № 3 // Сайт Международного общественного объединения по научно-

исследовательским и информационно-образовательным программам «Развитие». – Режим доступа:

http://www.evolutio.info/index.php?option=com_content&task=view&id=155&Itemid=49

16. *Гетьман-Павлова И. В.* Международное право: [учебник] / И. В. Гетьман-Павлова. – М.: Юристъ, 2006. – 762 с.

К. А. Важна

Институт уголовной ответственности государства как эффективный международно-правовой механизм по борьбе с преступлением агрессии

Раскрывается недостаточная действенность современных международно-правовых механизмов по противодействию преступлению агрессии и необходимость совершенствования этих механизмов или создания новых. Автор приводит аргументы в пользу того, что институт уголовной ответственности государства может стать эффективным международно-правовым механизмом борьбы с преступлением агрессии и другими международными преступлениями.

К. А. Vazhna

An institute of state criminal responsibility as an effective international legal mechanism for combating the crime of aggression

This article describes the lack of effectiveness of current international legal mechanisms for combating the crime of aggression and the need to improve these mechanisms or create new ones. The author brings arguments in favor of that institute of state criminal responsibility is able to become an effective international legal mechanism for combating the crime of aggression and other international crimes.